

Szávai Géza

Székely Jeruzsálem

BEVEZETÉS

Erdély legendásan toleráns földjén, ahol több nemzet él sok évszázada egymás mellett – a XVI. század végén a zsidók hitére tért át egy magyar közösség. Vérésgileg semmi közük nem volt a zsidókhoz. Lelki zsidóknak vallották magukat.

A második világháború idejére már csak néhány család maradt belőlük. Volt aki megkeresztelkedett, de volt, aki lágerbe, krematóriumba ment azokkal, akikhez erős kapocs fűzte: a hit.

Emberek és hitek egymásra találásának történelmi dokumentumai gyakran szolgálnak meglepetéssel. Keresztes háborúk, hitviták századai régen letűntek, de a hitüket megvalló közösségek története manapság is megrendít... Amire a CONFLUX sorozat jelen kötete emlékezik, az sokak számára ismeretlen adaléka a történelemnek.

A tolerancia földjén, Erdélyben (ahol évszázadokon át népek és vallások viszonylag jól megfértek egymás mellett) a reformáció, a hitújítás lendületében ez országrész majdnem teljes népessége unitárius hitre tért. A hitújítás lázában Péchi Simon és követői olyannyira rátaláltak az Ótestamentumra, hogy átvették a zsidó szertartásokat, s „lelki zsidóknak” vallották magukat.

És ezzel elkezdődött a vérségileg nem, de „lelkileg zsidó” székelyföldi emberek szinte hihetetlen története. A székely zsidózók vagy székely szombatosok (így nevezte őket az erdélyi köznyelv) vallásalapító (inkább: vallás-átvevő) útkeresése. Bözödi György, a székelyföldi valóság avatott kutatója így magyarázza a jelenséget: „Török pusztított, tatár rontott be, és német csapatok sanyargatták a népet, amelyet belülről is folyton sebzett a testvéri viszálykodás. Megváltást vártak és kezükbe kapták a bibliát, megváltóként. És a bibliában ott volt a zsidó nép sorsa, mintha isten tükröt tartott volna eléjük. A saját arcukat vélték megpillantani a próféták könyvei között, amelyek szenvedéssel, rabszolgasággal és pusztulással

voltak teleírva. Az arc nem volt az övék, de rokon arc volt, mint két testvéré, akik nagy veszedelmek idején találkoznak. Csoda-e, ha megszerették egymást, és nem szakadtak el többé, hanem minden megpróbáltatáson keresztül kitartottak egymás mellett, s hamarabb odaadták életüket, minthogy lelkük megnyugvásáról lemondjanak.”

A székely zsidózók hite néhány év alatt meghódította Erdélyt, de végül a „bevett vallások” mellett nem túrték meg... Századokon át üldözték a székely szombatosokat, s mire az ezernyolcszázados évek végén a szabad vallásgyakorlás rájuk is érvényessé vált – már csak két székely faluban őrizték a hitet.

A huszadik század negyedik évtizedében csupán Bözödújfaluban – a „székely Jeruzsálemben” – élt néhány zsidózó család. Bözödi György sorra látogatta őket: „Bözödújfaló a székely zsidók Jeruzsáleme. Azzal a különbséggel, hogy ezt a Jeruzsálemet nem sikerült az ellenségnek lerombolnia, ez az egyedüli község, amelyben az ősi vallás fennmaradt – mondhatjuk egészen máig.” (1936)

Aztán jöttek a zsidótörvények...

...Valóban ótestamentumi, kemény és zord sors verte a székely zsidózókat. A nyolcvanas évekre három-négy öregasszony maradt hű a hitéhez... Aztán a

falu is Ceausescu faluromboló politikájának áldozatául esett.

Ha 1936-ban Böződi György jellegzetes székely rátartisággal még oly büszke volt, hogy *ezt* a Jeruzsálemet nem sikerült lerombolnia az ellenségnek – 1989-re már a büszkeségből is alig maradt valami, a falut pedig a román hatóságok elárasztották vízzel.

Hiába zarándokoltak a székely Jeruzsálem lakói Bukarestbe, hogy a diktátortól kegyelmet könyörögjenek a településnek – kiköltöztették őket házaikból. Kártérítésként némi aprópénzt kaptak (házaik valós értékének tizedrészét sem tette ki az összeg) – ezzel kezdhettek (volna) új életet.

De hol? Hogyan? A többség maradt: a közeli kisvárosban, Erdőszentgyörgyön két panelházsor garzonlakásaiba zsúfolódtak. De mégis: Böződújfalú közelében maradtak.

...Hogy a történet vége (is) stílusos legyen, a kiköltöztetett böződújfalusiaknak felajánlott panelházakat „gettónak” hívják – a benne lakók is...

Hogy miért kellett megépíteni a duzzasztógátat (sem mire sem használható) – senki nem tudja megmagyarázni...

A **gettólakók** (és a más-hová, messzebbre költözöttek) minden évben egyszer, találkoznak a tó partján. Évente egyszer még éli illuzórikus életét a Székely Jeruzsálem.

A székely zsidózók négy évszázados története egészen egyedi a világtörténe-

lebenben – ha ugyan szabad a viszonylag kis lélekszámú (és a századok folyamán egyre fogyó) közösséggel megesett történéseket ilyen dimenziókba helyezni. Mert hiszen való igaz: a világtörténelemre semmiféle befolyást nem gyakoroltak a székelyföldi lelki zsidók, de a szellem és a lelkület, a gondolat, a logika, mely a Bibliából kiindulva egy új(abb) utat talált Isten felé – nos, a **gondolkodás világtörténelmében (!)** nem mellőzhető.

Hogy az ebből a gondolkodásmódból fakadó hit nem hódított a világban?

Eldöntendő kérdés, hogy ezáltal gazdagodott vagy szegényedett a világ.

„A keresztény vallások történetében sehol másutt ilyen szellemi-vallási fordulat meg nem esett”^{*} – írja a tudós kutató. És bizonyára még sok tudományos elemzés születik a már létező, könyvtárnyi irodalom mellé.

Ez a könyv, amelyet most kezében tart az olvasó, nem tudományos igénnyel foglalkozik a székely zsidózók négyszáz esztendejével.

Én egyszerűen csak el szeretnék mondani egy – sok történetből összeálló – történetet. Ezek a történetek olyan értelemben határozták meg az életemet, hogy beléjük születtem, és tetszett vagy nem: számolnom kellett velük, folyamatosan szembe kellett néznem mindazzal, ami belőlük és általuk (sajnos: akaratomtól függetlenül is) következik.

**Moshe Carmilly-Weinberger:
A zsidóság története Erdélyben
(1623–1944), Bp. MTA
Judaisztikai Kutatócsoport 1995,
212. old.*

